

ХРОНІКА НАУКОВОГО ЖИТТЯ

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ COLLOQUIA RUSSICA, SERIES II
“СЕРЕДНЬОВІЧНА РУСЬ: ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЇ”,
25–27 травня 2017 р., Івано-Франківськ – Галич

Ірина ТИМАР

*ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,
аспірант кафедри всесвітньої історії, e-mail: radistiren@gmail.com
фахівець Центру медієвістичних студій,
Івано-Франківськ, Україна*

Від моменту відновлення Україною незалежності у вітчизняній історичній науці розпочався процес відходу від сформованих протягом попередніх десятиліть кліше. Однак на практиці через недосконалу методологію традиційний підхід у висвітленні історичних подій продовжує суттєво впливати на результати новітніх досліджень. Не вирішеною наразі залишається проблема наукової історичної термінології, зокрема складної задля вивчення середньовічної доби в історії Русі. Дослідники часто уживають назви й окреслення, котрі є історіографічними, втім не занотовані джерелами. Тож терміни самі по собі несуть надважливу інформацію, а тому використання не відповідних періодові чи географічному простору означень призводить до викривлення і неправильного розуміння читачем історичного процесу в цілому та окремих подій зокрема.

З метою виправлення такої ситуації навколо студій середньовічної Русі IX–XVI ст. протягом 25–27 травня 2017 р. на базі Державного вищого навчального закладу “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника” у місті Івано-Франківськ та Національного заповідника “Давній Галич” у селі Крилос відбулася Міжнародна наукова конференція *Colloquia Russica, Series II*¹ на тему “Середньовічна Русь: проблеми термінології”. Головними організаторами події стали Центр медієвістичних студій кафедри всесвітньої історії факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і його директор, доктор історичних наук, професор Мирослав Волощук, Студентський сенат вишу, а також засновник проекту *Colloquia Russica*, ад’юнкт кафедри історії Східної Європи Інституту історії Ягеллонського університету в місті Краків (Польща) доктор Віталій Нагірний. Посильну допомогу в проведенні конференції надали Івано-Франківська обласна адміністрація, видавництво “Лілея НВ”, а також низка клубів історичної реконструкції.

Мета проведення конференції – актуалізувати питання коректного використання історичної термінології доби середньовічної Русі та визначити шляхи подолання головних проблем справи, а саме: засмічення наукової продукції неісторичними, заполітизованими та з наукового погляду некоректними дефініціями. Спробували дійти спільних висновків історики, правники, археологи, архітектори та дослідники матеріальної культури з восьми країн Європи (за абеткою – Білорусь, Польща, Росія, Сербія, Словаччина, Угорщина, Україна, Чехія). Вже першого дня прозвучала ідея на основі результатів конференції і в рамках обговорень робочої групи проекту *Colloquia Russica* розпочати підготовку над виданням термінологічного довідника, адаптованого та перекладеного на інші європейські мови, де б з методологічного погляду читач ознайомився із коректним тлумаченням й роз’ясненням усіх термінів, що побутують в історичній літературі досі (доктор історичних наук Олександр Мусін, Санкт-Петербург). Дуже доцільним особливо для іноземної англомовної аудиторії також стало б видання грамотної транслітерації і

¹ Більше про проект *Colloquia Russica* див. Мирослав Волощук, “Міжнародний науковий проект “*Colloquia Russica*” (2010–2014), *Український історичний журнал*, 5 (2014), 225–231.

перекладів власних назв та імен, властивих історії Русі (доктор габлітований Даріуш Домбровський, Бидгощ, Польща).

Офіційне відкриття та перший день конференції пройшли у стінах Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника за присутності організаторів, учасників, гостей, студентів і мас-медіа. Під час засідань жвавий інтерес і гострі дискусії викликали виступи Сцяпана Цемушева (Мінськ, Білорусь) про доречність вживання термінів “феодальна”, “удільна” та “політична” роздробленість на Русі (“Феодальная, удельная або палітычная раздробленасць Старажытнай Русі: спрэчка наконт тэрміналогіі”), археолога і архітектора Василя Петрика (Львів, Україна) (“Агх” чи “civitas”? Визначення термінів при історико-містобудівних дослідженнях середньовічної Русі”) про зміст значень “город”, “місто”, “дитинець” у джерелах. “Термінологічні аспекти дослідження правового спадку середньовічної Русі: між юриспруденцією, історією та джерелом” стали предметом виступу та непростих дискусій Євгена Ромінського (Київ, Україна). Про коректне вживання титулів, імен, патронімів та генеалогічної термінології розповідали професор Даріуш Домбровський (Бидгощ, Польща) (“О konieczności uzgodnień w sprawie używania średniowiecznych imion, patronimików i terminologii genealogicznej (głównie na przykładzie Rurykowiczów)”) і кандидат історичних наук Ольга Козачок (Львів, Україна) (“Титули руських князів удільного періоду у візантійських наративах: архонт, філарх, діепон, гегемон”).

Наступний день конференції проведено на базі Національного заповідника “Давній Галич”. Науковці на власні очі побачили масштаби середньовічного Галича, відвідавши пам’ятки у селах Крилос, Шевченкове та місті Галич. Учасники конференції обговорювали, природно, термінологічні питання, пов’язані з історією Галича і Галицької землі. Доктор Віталій Нагірний актуалізував доречність і коректність вживання для кінця XI–XII ст. поняття “Галицьке князівство”, запропонувавши замінити його змістовно правильнішим “держава/и Ростиславичів” (“Галицьке князівство” чи “держава Ростиславовичів?”). Коректність назв державних утворень історичної Галицької та Волинської земель обговорювалася у виступах доцента Андрія Федорука (Чернівці, Україна) (“Галицько-Волинське князівство” чи “Королівство Русі”: проблеми дефініції періоду історії Галицької та Волинської земель після коронації Данила Романовича”) і Мирослава Волощука (“Мовою джерел? Термінологічні аспекти “історіографічного державонайменування” на прикладі Галицької землі XI–XIV ст.”). Відсотки співвідношення використання назв “Галичина” і “Русь” у латиномовних церковних джерелах підрахував кандидат історичних наук Андрій Стасюк (“Русь і Галичина в латинській церковній термінології XIII–XIV ст.”). Наукові дискусії грамотно доповнив показ середньовічного ковальського й гончарського ремесла, а також програма історичної реконструкції за участі клубу живої історії “Застава” та військово-історичної дружини “Чорна Галич”.

Останній день конференції, присвячений здебільшого термінології історичної текстології, пройшов у конференц-залі Будинку вчених Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Цікаві думки на тему “Літописи” і “зводи”: критика термінології літописознавства” озвучив кандидат історичних наук Вадим Арістов (Київ, Україна) і доктор історичних наук Борис Черкас (“У пошуках власного імені: найменування раннього козацтва XV – на початку XVI ст.: термінологія, повноваження, статус”).

Насамкінець вчені визнали потребу ввести певні “стандарти” вживання термінології щодо історії Русі, хоча й усвідомили всю складність досягти в багатьох питаннях спільного знаменника. Це, зрештою, лише підкреслює актуальність постановки окресленої проблеми та потребу подальшої роботи науковців у цьому напрямі. Спільно погоджені висновки усіх учасників Міжнародної наукової конференції *Colloquia Russica, Series II* “Середньовічна Русь: проблеми термінології” засвідчили необхідність подальшого вдосконалення історично коректного окреслення термінології часів історії Русі, що мало б головно унезалежити історичні студії від будь-яких політичних віянь і суспільних маніпуляцій, так гостро відчутних на тлі сучасних подій в Україні.

Завершилася конференція підведенням підсумків, презентацією найновіших видань з історії Русі, частина яких поповнила фонди вузівської бібліотеки. В найближчому майбутньому автори проекту *Colloquia Russica* передбачають уведення збірників матеріалів конференції до

однієї з європейських провідних науково-метричних баз, а також проведення впродовж 15–18 листопада 2017 р. на базі Українського католицького університету у місті Львів (Україна) чергової конференції серії *Colloquia Russica, Series I* на тему “Релігії і вірування Русі (IX–XVI ст.)”. Серед інших актуальних завдань проекту – задля кращої маркетингової, туристичної та історичної привабливості, спільно з керівництвом Національного заповідника “Давній Галич” розробити і втілити в життя концепцію стаціонарного функціонування на території заповідника одного або кількох клубів історичної реконструкції.

Надійшла до редакції 12 07 2017 р.